

Oponentský posudek bakalářské práce Gabriely Gabašové „Svár svobody se odpovědnosti v dramatech Jean-Paul Sartra“.

Písemná práce se váže k bakalářské inscenaci Sartrovy hry „S vyloučením veřejnosti“. Výběr dramatického textu predestinoval tedy teoretické téma. Nutno přiznat, že poměrně obtížné. V dějinách dramatu je ojedinělé, aby respektovaný dramatik byl současně respektovaným filosofem. (Konkurovat mu může, ne náhodou, generační druh Albert Camus, právě existencialismus chápe podstatu bytí člověka jako situaci dramatickou). Je náročné vyrovnat se ve velmi omezeném rozsahu s myšlenkovými postuláty Sartrovy filosofie, která není uzavřeným systémem a navíc vždy podléhala a nadále podléhá dobou podmíněným interpretacím. Protože Sartre byl dramatik i filosof, ale zcela především angažovaný intelektuál, člověk jednající slovem, vztahujícím se k žité době.

V první kapitole práce se autorka snaží pojmenovat Sartrovo pojetí existencialismu. Odvolává se především na práci J. Novozámské a Anzenbacherův „Úvod do filosofie“. Za přelomové pokládá tvrzení „existence předchází esenci“. (Jak této formulaci rozumí ona sama?) Druhá kapitola nazvaná „Sartrovy existencialistické náměty“ vyčleňuje fenomén svobody (svoboda jako břímě), úzkost a neupřímnost, provázející nutnost volby a konflikt „svobody já a svobody těch druhých“, metaforicky vyjádřený slavnou tezí „Peklo jsou ti druzí“. Autorka je seznámena s dostatečným množstvím pramenů, převážně sekundárních, což s ohledem na naše zaměření a fakt, že jde o práci bakalářskou, lze pokládat za plně dostačující.

Třetí, závěrečná, kapitola teoretické části je věnovaná Sartrově dramatické tvorbě. Nejprve jsou jmenovány její obecně charakteristické rysy, posléze autorka úsporně a zdařile tlumočí obsah a hlavní témata devíti dramát. (Analýzou bych to ovšem nenazývala, v tak omezeném rozsahu to ani není možné). Dramata chápe jako rozvití Sartrových filosofických myšlenek, tedy v nich hledá variace základního konfliktu „svobody a odpovědnosti“. Postup od obecného ke konkrétnímu, který může být výhodný pro teoretické úvahy, má v praxi svá úskalí. Znesnadňuje autentický proces interpretace. (Interpret hledá to, co chce najít. Utkví v obecném. A to se, dle mého soudu, přihodilo i v bakalářské inscenaci.)

Praktická část písemné práce je věnována bakalářské inscenaci „S vyloučením veřejnosti“. Autorka informuje o důvodech výběru textu, o výkladu postav, vývoji dramatu a možné tematizaci. Ne vždy s jejími vývody souhlasím – např. s výkladem postavy Inez: „Její asociální osobnost je katalyzátorem pro její lhostejné a chladnokrevné sklony.“ (Mně osobně připadá daleko chladnokrevnější pustit dítě z balkónu než sebevražda a vražda z lásky. Mohlo by se zdát, že jde o věc názoru, individuálního čtení, pak by ovšem jeho oprávněnost musela být stvrzena přesvědčivostí scénické realizace.) Sartre staví postavy obou žen na kontrastu, konfrontaci výrazně odlišných typů: lesbická slečna z pošty a marnivá, v měšťáckém pohodlí zabydlená koketa, nejsou to Sartrovy ideje, jsou to zcela uvěřitelné, pravdivě a nelítostně pojednané postavy. Domnívám se, že režisérka již výkladem postav vychýlila tektoniku hry (o Estelle dokonce píše „skrývá svou rozervanou duši“, je to vytrženo z kontextu, ale taková terminologie je adekvátní zcela odlišnému typu dramatu).

Jevištní realizace byla založena na psychologizujícím (a i v tomto žánru ne zcela konsekventním) výkladu postav. Převládala povahokresba nad situací. Chápu, jak se to může stát, režisérka v přílišné úctě k Sartrovi filosofovi, hledala v každé postavě doklad jeho tezí. V interpretačním procesu pak kontext převážil nad textem. Polopatě řečeno, neměli bychom režírovat Sartra filosofa, ale Sartra dramatika, a zcela konkrétně tu jednu jedinou hru, ať se filosofie jejím prostřednictvím prosadí sama.

Každá dobrá hra je svrchovaným dílem, které je vyložitelné dokonce i bez kontextu. Možnosti rozehrávání modelové situace neprospělo ani scénické řešení, lineární, uzamykající, prvoplánově ilustrující čekání. Výrazné vydělení vizí-monologů zdánlivě rytmizovalo děj, avšak jejich vytržení ze základní situace omezovalo rozvíjení motivické linie přetvářky, lhaní a sebeobelhávání, oné neupřímnosti, kterou režisérka zmiňuje v teoretické části písemné práce.

Písemnou práci Gabriely Gabašové pokládám za plně vyhovující požadavkům na ní kladených a doporučuji ji k obhajobě. Mé výhrady se vztahují k scénické prezentaci.

Otázka: Vráťím se k otázce již položené výše: Jak vy sama rozumíte poněkud pýticky znějící formulaci „existence předchází esencí“? Nejde mi o to, abyste rozvíjela filosofující úvahy, ale o to, jak se to týká vás, divadla, dramatu.

prof. PhDr. Daria Ullrichová